

50 éve repült az első nő a kozmoszba!
Tyereskova űrkalandjának igaz története

Fél évszázaddal ezelőtt az űrhajózás nem volt olyan mindennapi esemény, mint manapság. Szenczióként éltünk meg minden űrhajóindítást. Akkoriban tudtuk minden szovjet és amerikai asztronauta nevét. Kevesen voltak az úttörők, akik kimerészkedtek a világűrbe. Azt hittük, erre a nehéz feladatarra csak férfiak képesek. És akkor a TASSZ jelentette: szovjet nő a világűrben!

НОВАЯ ГРАНДИОЗНАЯ КОСМИЧЕСКАЯ ЭПОПЕЯ ЗАВЕРШИЛАСЬ БЛЕСТЯЩИМ УСПЕХОМ!
Советский народ славит своих героев Валентину Терешкову и Валерия Быковского

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!
Коммунистическая партия Советского Союза

ПРАВДА
Орган Центрального Комитета
Коммунистической партии Советского Союза

Газета основана 5 мая 1912 года
В. И. ЛЕНИНЫМ

№ 171 (16392) Четверг, 20 июня 1963 года Цена 3 коп.

ИНФОРМАЦИОННОЕ СООБЩЕНИЕ
о Пленуме Центрального Комитета
Коммунистической партии Советского Союза

19 июня 1963 года на Пленуме Центрального Комитета КПСС продолжалось обсуждение доклада секретаря ЦК КПСС тов. Л. Ф. ИЛЬИЧЕВА «Очередные задачи идеологической работы партии».

На утреннем заседании выступили товарищи: И. ЮСУПОВ (первый секретарь ЦК КП Казахстана), А. М. ТОКАРЕВ (первый секретарь Куйбышевского промышленного обкома КПСС), А. И. ДИЖУВЕЙ (главный редактор газеты «Известия»), В. А. СЕРОВ (первый секретарь правления Союза художников РСФСР), З. Н. ПУРИН (первый секретарь Башкирского обкома КПСС), А. В. РОМАНОВ (председатель Государственного комитета Совета Министров СССР по кинематографии), Ф. А. ТАБЕЕВ (первый секретарь Татарского обкома КПСС), Т. Н. ХРЕННИКОВ (первый секретарь правления Союза композиторов СССР), В. Е. ЧЕРНЫШЕВ (первый секретарь Приморского промышленного крайкома КПСС).

Бурными, продолжительными аплодисментами, приветственными возгласами участники Пленума встретили сообщение товарища Н. С. Хрущева о том, что первая в мире женщина-космонавт Валентина Владимировна Терешкова и космонавт Валерий Федорович Быковский успешно завершили программу длительного космического полета и благополучно приземлились в заданном районе.

На вечернем заседании выступили товарищи: Е. А. ФУРЦЕВА (министр культуры СССР), В. В. ГОРДОНОВИЧ (первый секретарь Калмыцкого обкома КПСС), А. А. ЕПШИНЕВ (начальник Главного политического управления Советской Армии и Военно-Морского Флота), С. К. ТОКА (первый секретарь Тульского обкома КПСС).

Валентина Владимировна ТЕРЕШКОВА, Валерий Федорович БЫКОВСКИЙ.

Сообщение ТАСС **КОСМИЧЕСКИЕ КОРАБЛИ ПРИЗЕМЛИЛИСЬ НА ОДНОЙ ШИРОТЕ!**

Совместный полет космического корабля-спутника «Восток-6», пилотируемого первой в мире женщиной-космонавтом гражданки СССР Терешковой Валентиной Владимировной, и космического корабля-спутника «Восток-5», пилотируемого космонавтом гражданином СССР Быковым Валерием Федоровичем, успешно завершился.

В соответствии с программой совместного полета 19 июня 1963 года корабли «Восток-6» и «Восток-5» приземлились в заданных районах Советского Союза.

Корабль «Восток-6» совершил посадку на расчетном 49-м витке в 11 часов 20 минут по московскому времени в 620 километрах северо-восточнее города Караганды.

Беспод за 27м на расчетном 82-м витке в 14 часов 06 минут совершил посадку корабль «Восток-5» в 540 километрах северо-западнее города Караганды.

В соответствии с расчетом оба космические корабля приземлились на одной широте — 53 градуса.

В местах приземления героев-космонавтов встретили группы обеспечения посадки, друзья, врачи, журналисты и спортивные комментаторы.

1963. június 16-án magyar idő szerint 11 óra 30 perckor a bajkonuri LC1 indítóhelyről felemelkedett a Vosztok rakéta, amely a világ első nő űrhajósát, Valentyina Vlagyimirovna Tyereskovát juttatta földkörüli pályára. A Vosztok-6 űrhajó 166 km-es felszín feletti magasságban, 88 perc alatt kerülte meg bolygónkat. A világon elsőként hajtott végre kötelékrepülést egy másik űrhajóval, a Valerij Bikovszkij irányította Vosztok-5-tel. Tyereskova volt a világ tizedik, és egyben az első női űrhajósa.

Valentyina Tyereskova 1937. március 6-án született a jaroszlavi régióhoz tartozó kis faluban, Maszlennyikovóban. Egyszerű paraszt családból származott, hárman voltak testvérek. Apja, Vlagyimir Aszkijenovics Tyereskov az 1939-40-es finn-orosz háborúban tűnt el. Anyja, Elena Fedorovna, egyedül nevelte három gyermekét. Tyereskova csak nyolc éves korában kezdett iskolába járni, de 17 évesen abbahagyta és munkába állt ugyanabban a textilüzemben, ahol anyja is dolgozott. Tanulmányait levelező tagozaton folytatta. A jaroszlavi repülőklubban kezdett ejtőernyőzni, ahol megismerkedett első férjével. Később megalapította a textilipari dolgozók ejtőernyős klubját. A helyi komszomol titkára lett, szakmunkás képesítést szerzett és elvált férjétől. Alig múlt 24 éves, amikor Jurij Gagarin végrehajtotta történelmi repülését. Ekkor határozta el, hogy ő is űrhajós lesz.

Gagarin 1961. április 12-i repülése megnyitotta az utat a kozmoszba. Egymás után indították a Vosztok űrhajókat, egyre növelve a küldetések időtartamát és az elvégzendő feladatok, kísérletek számát. A Vosztok-5 és -6 repülési programját nagy viták közepette állították össze. Mivel az amerikaiaknak is sikerült űrhajóst juttatni az űrbe – John Glenn 1962. februárjában háromszor kerülte meg a Földet – valami egészen új dologgal kellene kirukkolni, gondolták a szovjet szakemberek. Egyszerre két űrhajó indításával akarták meglepni a világot. A kérdés az volt, hogy szimultán, egyidőben, vagy szeparáltan repüljön-e két űrhajó. Végül is megállapodtak az úgynevezett páros űrrepülésben, de még nyitott kérdés volt, hogy két férfi, két nő, vagy egy férfi és egy nő legyen-e a program végrehajtója. Nyikolaj P. Kamanyin ezredes, az űrhajós kiképző központ vezetője – többek támogatásával – szorgalmazta, hogy az első páros űrrepülésben nők vegyenek részt. Ennek elsősorban politikai okai voltak. A szovjet űrkutatási főkonstruktor, Szergej P. Koroljov azonban hevesen ellenezte, hogy nőket küldjenek a világűrbe. Ezt, az űrkutatási bizottság tagjai közül Msztyiszlav V. Keldis akadémikus és Georgij A. Tyulin tervezőmérnök sem tartotta szükségesnek. Az űrrepülés időtartamában is meg kellett egyezniük. Szükségesnek látszott kiterjeszteni hat vagy nyolc napra, hiszen kísérletezni akartak a kézi helyszabályozó rendszerrel, valamint a beépített megfigyelő- és fényképező-rendszerrel. Nagyon fontos volt kimutatni, hogy mennyire nélkülözhetetlen az ember aktív közreműködése, irányító szerepe az űrrepüléseknél. A politikának pedig új hőstettek, új szenzációkra volt szüksége. Végül az a döntés született, hogy egy férfi és egy nő fogja végrehajtani a páros űrrepülést. A program részleteinek megbeszélésein azt is eldöntötték, hogy a férfi űrhajós Valerij Fjodorovics Bikovszkij lesz, a tartalék személyzet pedig Borisz Valentyinovics Volinov. Sokkal szenvedélyesebb vitát váltott ki az űrhajósnő kijelölése. Végül, egyetértve Gagarinnal, Koroljovval, Tyulinnal és Mirkin parancsnok-helyettesével, elfogadták Valentyina Tyereskova jelölését a feladatra. Keldis akadémikus és Rudnyenko tábornok a másik űrhajósjelölt, Valentyina Ponomarjova pártjára állt, és Tyereskovát csak tartaléknak jelölték. 1963. május végén ismét összeült a bizottság és eldöntötték, hogy a repülésre Tyereskovát jelölik, valamint határoztak arról, hogy Bikovszkijnek új időtartam rekordot kell felállítania, 8 napos repüléssel, továbbá Tyereskova útja 3 napnál ne tartson hosszabb ideig.

Kamanyin volt a lelelkesebb szorgalmazója a női asztronautának, mert azt hitte, hogy hazafias kötelessége legyőzni az amerikaiakat abban, hogy nőket küldjenek a világűrbe. Koroljov végül is kötélnek állt, és 1961-ben megkezdődött az űrhajós-jelölt nők válogatása. Pilóta képesítés nem volt szükséges, mivel a Vosztok űrhajó teljesen automatikus irányítású. Azonban az ejtőernyős tapasztalat elengedhetetlen volt, mivel a visszatéréskor a Vosztok kabinból megfelelő magasságban katapultálni kellett, hogy azután ejtőernyővel érjen földet az űrhajós. A hölgyek válogatásánál fontos szempont volt a 30 év alatti életkor, az alacsony termet, a 70 kg alatti testsúly és a megfelelő fizikai-egészségi állapot. Megvizsgálták azt is, hogy ideológiailag képzett, a párthoz hű, egyszerű származású legyen a jelentkező. A kezdeti 58 jelentkezőből 1962-ben végül is öt nő került az

űrhajós kiképző központba; Tyerskova, Valentyina Ponomarjova, Zsanna Jorkina, Tatyjana Kuznyecova és Irina Szolovjova.

A repülés előtti napon, júni 15-én készült képen balról jobbra: Ponomarjova, Szolovjova és Tyerskova) Kemény kiképzési időszak kezdődött számukra. MÍG-15-ös vadászgépeken kellett repülniük, minimum 120 ejtőernyős ugrást kellett végrehajtaniuk, ballisztikus repülésekkel súlytalansági gyakorlatokat kellett végezniük, barokamrás vizsgálatokon és centrifugás kísérletekben kellett részt venniük. Tyerskova kitűnt a fizikai edzéseken, de az elméleti feladatok megoldásában nem jeleskedett annyira.

Viszont előnyére szolgált, hogy ebben az időszakban a szovjet kommunista párt teljes jogú tagja lett.

Végül ketten maradtak. Az értelmiségi származású, mérnöki képesítéssel rendelkező Ponomarjova és a paraszti családból kiemelkedő, kommunista Tyereskova. Állítólag egy teszt döntötte el Tyereskova elsőbbségét, amire Ponomarjova rossz válaszokat adott. Mások tudni vélik, hogy a kérdésben a végső szót Hruscsov mondta ki.

A két Vosztok űrhajó indítását megelőzően készült fényképen az első sorban balról jobbra haladva Nyikolaj Krilov marsall (a hadászati rakétabázis főparancsnoka), Georgij Tyulin (állami megbízott, mérnök) és Szergej Koroljov (tervező főmérnök) látható. A hátsó sorban civil ruhában, baloldalon Andranjyik Joszifjan (tervező-mérnök) és Nyikolaj Piljugin (vezető tervező).

1963 június 14-én magasba emelkedett a Vosztok-5 űrhajót szállító rakéta, a kabinjában Valerij Bikovszkij alezredes utazott. Két nappal később, 16-án Valentyina Tyereskova űrhajója, a Vosztok-6 is földkörüli pályára állt.

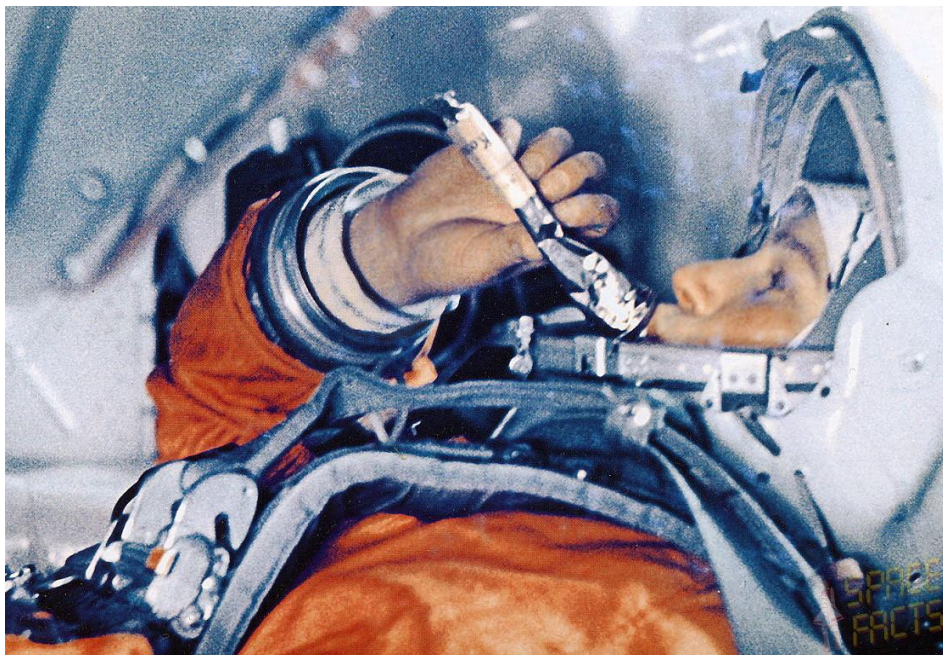

A Vosztok-5 hívőjele Jasztreb (Sólyom), míg a Vosztok-6-é Csajka (Sirály) volt.

Napjainkra kiderült, hogy a páros űrrepülés nagyon sok problémával járt. Kezdődött azzal, hogy Bikovszkij űrhajója nem érte el a tervezett pályamagasságot, ezért magassága nagyobb mértékben csökkent, mint amire számítottak. Június 17-én döntés született arról, hogy lecsökkentik a repülési időt és a Vosztok-5-öt a 82-ik keringés után visszahozzák. Az eredeti program szerint Tyereskovának 49 keringést kellett volna végeznie, de a küldetésének második napján rosszul érezte magát a repülésirányítóknak. Hacsak múltó rosszul érezte volna! De Tyereskova tartósan „tengeribeteg” lett. Az űrhajósok jelentős részénél a súlytalanság kivált valamiféle tengeribetegséghez hasonló, ideig-óráig tartó állapotot. Tyereskova azonban állította, hogy nem erről van szó, inkább gyomorrontásra panaszkodott, amit szerinte a túl száraz feketekenyér elfogyasztása okozott.

Tyereskova tubusos ételt fogyaszt a Vosztok kabinban.

Repülésének második napján görcs kínozza a jobb lábát, ami nem múlt el, hiszen a helyszűke miatt alig tudta mozgatni a végtagjait. El lehet képzelni, micsoda kínokat állt ki, hiszen még a harmadik napon is görcsölt a lába. Már ez is elég lett volna ahhoz, hogy idegileg kikészüljön. Ám a bajok sokasodtak: a testére helyezett érzékelő ekcémás reakciót váltott ki nála, ami csillapítatlan viszketésben nyilvánult meg. Mondanom sem kell, hogy megvakarni nem tudta. Az úrruha sisakjának fémes pereme erősen egy ponton nyomta a vállát, ami erős fájdalmat okozott neki. Nem csoda, hogy ilyen körülmények között erősen csökkent a munkavégző képessége.

Tesztelnie kellett a kézi helyszabályozó és pályakorrekciós rendszert. Nem csoda, hogy ebben a fizikai állapotban és idegi feszültségben ezt a feladatot nem igazán sikerült végrehajtania. Jelentette a repülésirányítóknak, hogy a rendszer hibásan működik és ő a haladási irányra merőleges helyzetben van, ami azt jelentette, hogy a fékezőrakétákat nem lehet működtetni. Hitetlenkedve fogadták a jelentését és az űrhajót automata vezérlésre kapcsolták. Az irányítók úgy döntöttek, hogy Tyereskova űrhajóját a legrövidebb időn belül visszahozzák a Földre, de a továbbiakban semmilyen feladattal nem bízták meg. A hivatalos jelentésbe mindössze annyi került, hogy Tyereskova munkavégző képessége a megterhelések hatására lecsökkent és a pszichológiai instabilitás határára került. A TASZSZ közleménye szerint természetesen minden a legnagyobb rendben volt. A részletek egészen 2006-ig titokban maradtak. E cikk megírásához annak a Borisz Csertok akadémikus „Rakéták és emberek” című könyvét használtam, aki a szovjet űrhajózási szakemberek legszűkebb köréhez tartozott, és aki Koroljov főkonstruktor közvetlen munkatársa volt.

Szegény Tyereskova megpróbáltatásainak még nem volt vége. Miután a visszatérő kabinból katapultált és ejtőernyővel ereszkedett lefelé, rémülten látta, hogy neki vége van, ugyanis egy tó felett lebegett. A teljesen kimerült nő nem lett volna képes partra úszni. Ám egy széláramlat megkönnyörült rajta, így Karagandától északnyugatra, a tó partján ért földet.

A sisakjába alaposan beleverte az orrát, úgy hogy az elkövetkező nyilvános szereplések előtt sminkelni kellett.

Bármilyen szerencsétlenül is történtek a dolgok, Tyereskova végül is néhány perc híján 3 napot töltött a világűrben, ami több mint az addigi összes amerikai űrrepülés tartama. A hivatalos állami tudósítások szerint a páros űrrepülés sikeres volt, melynek során a Vosztok-5 és -6 egy alaklommal 5 km-re is megközelítette egymást. A háttérben azonban heves viták folytak Kamanyin és Koroljov között a nőknek, mint űrhajósoknak alkalmasságáról. A női űrhajósjelöltek kiképzését minden esetre leállították és 19 évet kellett várni a következő orosz űrhajósnő repülésére.

Valentyina Tyereskova 1969-ben repülőmérnöki képesítést szerzett a Zsukovszkij-akadémián, ő lett a szovjet hadsereg egyetlen női tábornoka.

1963 novemberében – egyesek szerint Hruscsov szorgalmazására – házasságot kötött Andrijan Nyikolajev űrhajóssal, a légerő vezérőrnagyával.

Az esküvőn beszédet mondott Sz. Koroljov. Házasságukból egy leányuk született, aki orvos lett. 1978-ban egy egészségügyi felülvizsgálat kapcsán ismerkedett meg Julij Saposnyikov orvossal, akivel megszerették egymást. Egy évvel később beadta a válókeresetet, végül 1982-ben elvált Nyikolajevtől. Tyereskova és Saposnyikov 1999-ben bekövetkezett haláláig boldogságban éltek együtt. A szovjet időkben kiemelkedő tagja volt a kommunista pártnak és számos nemzetközi nőszervezetnek. 1966-tól a Béke Világtanács tagja lett.

Valentyina Tyereskova a „szoknyás Gagarin”, ahogy annakidején élcelődtek vele, ma teljesen visszavonultan él Jaroszlavban. A Szovjetunió összeomlása után természetesen elveszítette politikai befolyását. Ám az oroszok mindmáig hősként tisztelik. 75. születésnapján kitüntetésben részesült, személyesen fogadta és gratulált neki Vlagyimir Putyin és Dimitrij Medvegyev.

Tyereskova nevét egy aszteroida és egy kráter őrzi a Holdon.

Gesztesi Albert